ह.वि.शि.बो. अभ्यासप्रश्नपत्रम् (मार्च-2024)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (2023-24)

समयः - होरात्रयम् **सम्पूर्णाङ्काः - 80**

अवधातव्यम् –

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमत्रयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

	खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्	10 अङ्काः
1.	**अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-**	
	(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) i. वृक्षे ii. जम्बुकः iii. काकः	2×1=2
	(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) i. जम्बुकः काकं दृष्ट्वा अवदत्, "भो मित्र! खगेषु भवान् मधुरगायकः। कृपया गायतु" इति। ii. काकः मुखे रोटिकाखण्डं गृहीत्वा वृक्षे उपविष्टः आसीत्। iii. जम्बुकः ततः पलायितः।	2×2=4
	(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत । चतुरकाकः छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।	1

Download from www.MsEducationTv.com

	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) i. (ग) उपरि ii. (ग) क्त्वा iii. (ख) मधुरः iv. (घ) लङ् लकारः	3×1=3
	खण्ड 'ख' रचनात्मक-कार्यम्	**08 अङ्काः**
2.	**(क) पत्रलेखनम्** परीक्षाभवनम् तिथिः प्रिय मित्र माधव, (i) **सप्रेम** नमस्ते। अत्र कुशलं (ii) **तत्रास्तु।** मया अनेकासु (iii) **प्रतियोगितासु** भागः गृहीतः। 100 मीटर धावनप्रतियोगितायां मया (iv) **स्वर्णपदकं** प्राप्तम्। 400 मीटर धावनप्रतियोगितायां च रजतपदकम्। पितृभ्यां मम प्रणामाः। तव मित्रम्, महेशः	4×1=4
	(ख) चित्रं दृष्ट्वा रिक्तस्थानपूर्तिः (i) इदं चित्रम् **उद्यानस्य** अस्ति। (ii) महिला **शाटिकां** धारयति। (iii) एका छात्रा **रज्ज्वा** क्रीडति। (iv) अत्र **वृक्षाः** अपि सन्ति।	4×1=4
	खण्ड 'ग' पठित-अवबोधनम्	**24 अङ्काः**
3.	**गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत –** प्रस्तुतगद्यांशः पाठ–5 "**जननी तुल्यवत्सला**" इति पाठाद् उद्धृतः। **अथवा** प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-7 **"सौहार्दः प्रकृतेः शोभा"** इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिंदीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
4.	**श्लोकं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत –** प्रस्तुतश्लोकः पाठ-6 **"सुभाषितानि"** इति पाठाद् उद्धृतः। **अथवा**	1×4=4

Download from www.MsEducationTv.com

	प्रस्तुतश्लोकः पाठ-12 **"अन्योक्तयः"** इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य श्लोकस्य हिंदीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	
5.	**सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :-** प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः। **अथवा** **अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि)** 1) राजहंसेन 2) शोभा 3) परितः 4) बकसहस्रेण	2×2=4 **अथवा** 4×1=4
6.	**पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-** (क) कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत्। (ख) दुर्बलः वृषभः जवेन गन्तुम् अशक्तः आसीत्। (ग) कृषकः वृषभं तोदनेन नुद्यमानः अवर्तत्। (घ) कश्चित् = कः + चित् ।	3×1=3
7.	**पठितश्लोकाधारित-उत्तराणि :-** (क) गगने बहवो अम्भोदाः सन्ति। (ख) अम्भोदाः वृष्टिभिः वसुधाम् आर्द्रयन्ति। (ग) चातकः सावधानमनसा श्रूयताम्।	2×1=2
8.	**रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)** **उत्तराणि :-** (क) कम् (ख) कस्य (ग) कः (घ) कया	3×1=3
9.	प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग -2' पुस्तकात् संस्कृतभाषया एकं शुद्धं श्लोकं लेखने 4 अङ्काः प्रदेयाः। त्रुटिपूर्णवर्तन्यै अङ्काः कर्तनीयाः।	1x4=4

Download from www.MsEducationTv.com

<table>
<tr><th colspan="2">खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्</th><th>22 अङ्काः</th></tr>
<tr><td>10.</td><td>(क) अयादिसन्धेः अथवा यण्-सन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।
(ख) द्विगुसमासस्य अथवा कर्मधारयसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।
(ग) कर्ताकारकस्य अथवा कर्मकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।</td><td>1×2=2
1×2=2
1×2=2</td></tr>
<tr><td>11.</td><td>यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)
उत्तराणि :-
i. रामाः
ii. लतासु
iii. रविना
iv. कस्मै
v. बालकानाम्
vi. अहम्</td><td>4×1=4</td></tr>
<tr><td>12.</td><td>यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)
उत्तराणि :-
i. गच्छथ
ii. पठिष्यसि
iii. पश्यानि
iv. स्तः
v. पास्यामि
vi. पठिष्यति</td><td>4×1=4</td></tr>
<tr><td>13.</td><td>उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)
उत्तराणि :-
i. देवाय
ii. ब्राह्मणाय
iii. दीनम्
iv. पादेन
v. जलेन</td><td>4×1=4</td></tr>
</table>

Download from www.MsEducationTv.com

14.	**अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत। (केवलं प्रश्नद्वयम्)** **उत्तराणि :-** i. भृशम् ii. ह्यः iii. एकदा	2×1=2
15.	**उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत। (केवलं प्रश्नद्वयम्)** **उत्तराणि :-** i. सम् ii. अप iii. निर्	2×1=2
खण्ड – 'ङ'	**पाठाधारिताः बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः**	**16 अङ्काः**
16.	**प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –** **उत्तराणि :-** (क) (iii) पदातिरेव (ख) (ii) प्रकृतिः+एव (ग) (i) महत् च तत् राष्ट्रं तस्मिन् (घ) (iv) द्विगुः (ङ) (iv) निरर्थकम् (च) (ii) विपत्तौ (छ) (ii) तुरगः (ज) (i) द्रुमः (झ) (iii) त्यक्त्वा (ञ) (i) मतुप् (ट) (iii) 90 (ठ) (iii) सप्तविंशतिः (ड) (ii) विद्याधनम् (ढ) (ii) सर्वैः (ण) (i) पञ्च (त) (iii) सार्धचतुर्वादने	16×1=16

Download from www.MsEducationTv.com